



Kainuun ELY-keskuksen valvontakertomus vuodelta 2012

Kainuun ELY-keskuksen suorittama lupa- ja laillisuusvalvonta perustuu ympäristönsuojelu-, vesi- ja jätelainsäädäntöön, niiden nojalla annettuihin asetuksiin, valtakunnalliseen valvontaohjeeseen ja ELY-keskuksen omaan valvontasuunnitelmaan. Ympäristöministeriön uusi valvontaohje annettiin 8.11.2012.

1. Valvottavat laitokset, valvontaresurssit ja tarkastusten määrä

Kainuun ELY-keskuksen valvontavastuulle kuului vuonna 2012 yhteensä 225 luvanvaraista kohdetta. Laitoksista seitsemän on IPPC-direktiivissä tarkoitettuja ja E-PRTR-raportointivelvollisia laitoksia. Pieniä jätteenkäsittelytoimintoja ja maankaatopaikkoja siirrettiin kuntien valvontavastuulle.

Yhteensä tarkastuksia tehtiin 122 kpl, joista Talvivaara Sotkamo Oy:n kaivoksen ja metallitehtaan valvontaan liittyviä oli 35 kpl eli lähes kolmannes tarkastusten koko määrästä. Asiakirjahallintajärjestelmään (AHJO) kertyi vuoden 2012 aikana 356 Talvivaara-aiheista merkintää, joista 54 koski patoturvallisuusasioita.

Kaikki tarkastuspöytäkirjat määräaika- ja muista tarkastuksista tallennettiin VAHTI-tietojärjestelmään.

Määräaikaistarkastukset sovittiin kehityskeskusteluissa valvontaluokkajakoa apuna käyttäen. Vastuuvalvojat kirjasiivat tarkastusohjelmat VAHTI:in. Lupa- ja yleiseen laillisuusvalvontaan käytettiin Kainuun ELY-keskuksessa yhteensä noin 4,6 henkilötyövuotta. Yhden valvojan työpanos suunnattiin lähes kokonaan Talvivaara Sotkamo Oy:n kaivoksen ja metallitehtaan valvontaan.

Talvivaaran kaivosalueen ongelmat leimasivat voimakkaasti ELY-keskuksen valvontatyötä etenkin loppuvuodesta. Erityisesti marraskuinen kipsisakka-altaan vuoto ja ympäristöongelmien aikaansaama julkisuus tuottivat poikkeuksellisen runsaasti työtä Kainuun ELY-keskuksen valvontaja seurantahenkilöstölle. Allasvuodon käytännön valvontaan ja sen vaikutusten seurantaan Kainuun ELY-keskus sai virka-apua Pohjois-Karjalan ja Lapin ELY-keskuksilta. Muukin viranomaisyhteistyö (TUKES, STUK, SYKE, RKTL) oli tiivistä allasvuodon akuutissa vaiheessa.

Valvontaresursseja pyrittiin entistä enemmän suuntamaan sellaisiin tärkeisiin kohteisiin, joissa valvonnan tarve ja vaikuttavuus on suurin. Valvontaluokkaan 1 (tarkastus vähintään kerran vuodessa) kuuluu 8 % valvontakohteista ja valvontaluokkaan 3 (tarkastus vähintään kerran neljässä vuodessa) 72 % kohteista.

Tarkastukset aiheittain, sektoreittain ja tuloksittain vv. 2010 - 2012

Tarkastuksen aihe	2010	2011	2012
Lupakäsittely	2	2	1
Päästötarkkailu	1	2	
Valvonta	47	45	91
Tarkastuskäynti	70	67	104
Neuvottelu	8	12	13

Tarkastuksen kohdesektori	2010	2011	2012
Ilma	20	38	24
Vesi	51	67	54
Jäte	49	47	60
Muu	9	10	23

Tarkastuksen lopputulos	2010	2011	2012
Lisäselvitys	16	11	12
Huomautus	6	9	15
Sovittu toimenpide	29	50	36

Tehdyt tarkastukset näkyvät www.ymparisto.fi -sivustolla kohdassa Alueellista ympäristötietoa
 -> Kainuu -> Ympäristönsuojelu -> Ympäristölupien valvonta Kainuun ELY-keskuksessa.
 (<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=244486&lan=fi&clan=fi>)

2. Raportointi

Pääosa toiminnanharjoittajista toimitti edellisen vuoden toimintaa koskevan raportin ohjeen mukaisesti helmikuun 2013 loppuun mennessä. Pienten yritysten kohdalla esiintyy kuitenkin usein viivästyksiä raportoinnissa, eivätkä kaikki ole vieläkaan omaksuneet sähköistä tiedonsiirtoa.

3. Luvat

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston lupavastuualue antoi vuoden 2012 aikana ympäristö- ja vesitalouslupapäätöksiä Kainuun alueelle yhteensä 37 kpl (22 ympäristö- ja 15 vesitalouslupaa, osa lupa-määräysten tarkistuksia). Lupapäätökset jakautuivat seuraavasti:

Kalankasvatus	1 kpl
Kaivostoiminta	5 kpl
Turvetuotanto	1 kpl
Eläinsuojat	7 kpl
Jätteen käsittely	8 kpl
Vesitalousluvut	15 kpl

ELY-keskus ei valittanut vuonna 2012 aluehallintoviraston eikä muistakaan alueensa ympäristölupapäätöksistä.

Luvantarveharkintaa tehtiin vesirakennusilmoitusten lisäksi turvesoiden, maatalouden, jätteenkäsittelyn ja teollisuuden kohteista.

4. Merkittävät ympäristönsuojelutoimet

Talvivaara Sotkamo Oy:n metallitehtaan rikkivetypäästöjä ja niiden aiheuttamia hajuhaittoja saatiin edelleen vähennettyä hönkäkaasupesureilla ja prosessiparannuksilla. Käänteisosmoosilaitos otettiin käyttöön metallitehtaan prosessivesien käsittelemiseksi. Uutta varastoallaskapasiteettia valmistui ylimääräisille kaivosalueen vesille.

Yhdyskuntajätteen hyötykäyttö tehostui merkittävästi Huurinainen Oy:n uuden jätteenkäsittelylaitoksen valmistuttua kesällä 2012. Myös Kajaanin Romu Oy:n metalliromun murskaus- ja lajittelulaitos sai toimintansa tuotantomittakaavaan, ja yhtiö sai valtakunnallisen romuajoneuvojen kierrätysoperaattorin statuksen.

Sekä yhdyskuntien että teollisuuden vanhojen kaatopaikkojen sulkemistyöt saatiin päätökseen.

Vuolijoki–Kajaani-siirtoviemärihanke käynnistyi. Se on tähän mennessä mittavin siirtoviemäröinti Kainuussa.

5. Lupaehtojen rikkomukset, häiriötilanteet ja yleisöilmoitukset

5.1 Lupaehtojen rikkomukset

Talvivaara Sotkamo Oy:n kaivoksella tapahtui vuoden aikana useita ympäristöpäästöjä aiheuttaneita häiriötilanteita ja onnettomuuksia, näistä merkittävimpana marraskuinen kipsisakka-altaan vuoto. Yhtiölle jouduttiin antamaan useita kehotuksia ja poikkeuksellisia tilanteita koskevia ratkaisuja sekä valvonnallisista syistä että viranomaiselle esitettyjen hallintopakkehakemusten johdosta.

Poikkeuksellisen sateinen vuosi aiheutti myös muille toimijoille (turvetuotanto, vesien säännöstely, kaatopaikat) vaikeuksia ympäristö- ja vesitalouslupien ehtojen noudattamisessa. Rakenteiden ja laitteiden vaurioita sekä käsittelykapasiteetin ylityksiä sattui, ja Kainuun ELY-keskus joutui käsittelemään niistä johtuneita yleisö- ja häiriöilmoituksia.

Pääosa kainuulaisista toiminnanharjoittajista toimi lupaehtojen mukaisesti. Yleisimpiä rikkomuksia olivat annettujen määräaikojen ylittyminen, mm. raportoinnin viivästyminen.

5.2 Häiriötilanteet

Merkittävimmät häiriö- ja poikkeustilanteet koskivat Talvivaaran kaivoksen toimintaa kohdistuen sekä ilma- että vesipäästöihin – merkittävimpana kipsisakka-altaan vuoto ja siitä aiheutuneet metalli- ja sulfaattipitoisten vesien päästöt alapuolisiin vesiin. Alkuvuodesta esiintyi myös Talvivaaran rikkivetypäästöjen aiheuttamia hajuhaittoja.

Kuluntalahden öljyvaraston vuoto keväällä oli mittaluokaltaan suurehko (n. 110 000 litraa öljynsekaista vettä, josta n. 20 % öljyä), mutta ympäristövahingot näyttivät jäävän pelättyä vähäisemmiksi eivätkä yltäneet Oulujärveen saakka.

Kummankin edellä mainitun ympäristövahingon vaikutusten seuranta jatketaan. Velvoitetarkkailuohjelmia on täydennetty tarpeen mukaan ja myös muut sektoriviranomaiset ovat käynnistäneet seurantojaan.

Häiriöilmoituksia ympäristölupien haltijoilta tuli ELY-keskukseen yhteensä 25 kpl. Näistä 13 (52 %) käsiteltiin 3 vuorokauden määräajassa. Osa häiriöilmoituksista koski ympäristöpäästöjen kannalta vähämerkityksisiä huolto- tms. seisokkeja.

5.3 Yleisöilmoitukset

Kainuun ELY-keskus käsitteli vuoden aikana toiminnanharjoittajia koskevia yleisöilmoituksia 49 kpl. Näistä valtaosa (32 kpl) liittyi yleisön tekemiin ilmoituksiin Talvivaara Sotkamo Oy:n ilma- ja vesipäästöistä. Turvetuotantoalueiden päästöjä koskevia yleisöilmoituksia tuli ELY-keskukseen vuoden aikana yhdeksän.

Runsaista sateista johtuen Oulujärven vedenpinta nousi kesällä poikkeuksellisen korkealle. Ranta-kiinteistöjen omistajat tekivät ELY-keskukselle paljon haitta- ja vahinkoilmoituksia sekä säännöste-lijälle korvausvaatimuksia.

Ilmoituksista 98 % käsiteltiin kuukauden määräajassa.

5.4 Toimenpidepyynnöt ja kantelut

Valtaosa ELY-keskukselle osoitetuista toimenpidepyynnöistä koski edelleen Talvivaara Sotkamo Oy:n päästöjä ja niiden vähentämistä. Valvontaviranomaisen toimenpidekehotukset kohdistuivat mm. yhtiön velvoitetarkkailussa ja kaivosalueen vesitaseen hallinnassa ilmenneihin puutteisiin.

Kainuun ELY-keskus käsitteli v. 2012 kolme Talvivaaran kaivokseen kohdistuvaa hallintopakko-pyyntöä.

ELY-keskus teki v. 2012 Talvivaara Oy:n laiminlyönneistä kaksi tutkintapyyntöä poliisille.

ELY-keskus vastasi omasta puolestaan yhteen omaan viranomaistoimintaansa kohdistuneeseen kanteluun.

6. Ympäristönsuojelulain mukaiset päätökset

6.1 Pilaantuneet maat

Ympäristönsuojelulain 78 §:n mukaisista, pilaantuneen maan puhdistamista koskevista ilmoituksista tehtiin yksi päätös.

6.2 Hallintopakot

Kainuun ELY-keskus teki vuoden 2012 aikana kolme Talvivaara Sotkamo Oy:n toimintaan kohdistuvaa hallintopakkopäätöstä, joissa oli kyse vaatimuksista toiminnan keskeyttämiseksi. Ratkaisujen käsittely jatkui Vaasan hallinto-oikeudessa.

7. Lausunnot

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ympäristölupavastuualueelle annettiin ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisissa asioissa yhdeksän lausuntoa ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle kaksi lausuntoa.

Kuntien käsiteltävänä olleita ympäristölupahakemuksia koskevia lausuntoja annettiin 9 kpl ja maan- ja metsälae-lain mukaisia lausuntoja 19 kpl. Kaivoslain mukaisia lausuntoja annettiin 17 kpl.

ELY-keskus toimi vuoden aikana YVA-yhteysviranomaisena Talvivaara Sotkamo Oy:n nikkelituo-tannon ja kaivospiirin laajennushankkeen, yhden turvetuotantohankkeen sekä yhden tuulivoima-hankkeen ympäristövaikutusten arvioinneissa.

Vesirakentamisen valvontaan, kuten veneväylien ja rannan ruoppaamiseen liittyviä lausuntoja an-nettiin 57 kpl. Metsäojitus-suunnitelmia ELY-keskukseen saapui tarkastettavaksi 230 kpl, näistä seitsemään annettiin lausunto.

8. Valvonnan kehittäminen

Määräaikaistarkastukset valmisteltiin etukäteen ja niihin pyydettiin mukaan asiaosaisten kuntien ympäristöviranhaltijoita. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston (TUKES) suorittamiin tarkastuksiin osallistuttiin.

Tarkastuksia tehtiin vuoden 2012 aikana 122 kpl. Lupa-asiakkaiden valvontaan liittyviä raportteja käsiteltiin 391 kpl.

Valvonnan laatua parannettiin edelleen hallinnon yhteisen laatujärjestelmän pohjalta. Pohjoisten ELY-keskusten (Lappi, Kainuu, Pohjois-Pohjanmaa) kesken jatkettiin valvontayhteistyön kehittämistä painopisteenä kaivosvalvonta.

9. Valvonnan vaikuttavuus

Valvonnalla ohjattiin ympäristöluvanvaraisia toimijoita pienentämään ympäristöriskejä ja noudattamaan ympäristölupamääräyksiä. Toiminnanharjoittajilta on pyydetty tarvittaessa lisäselvityksiä ja rakentamissuunnitelmia lupaehtojen toteuttamiseksi. Nämä koskivat mm. vesien- ja ilmansuojelun parantamiseen tarvittavia rakenteita teollisuudessa, kaatopaikoilla ja turvetuotantoalueilla.

Yleisöilmoitusten käsittelyn yhteydessä yksityiset kansalaiset ovat saaneet kohtuullisessa ajassa vastauksen ympäristön tilaa ja ympäristöhaittoja koskeviin kysymyksiinsä, joskin Talvivaaran kaivostoimintaa, sen päästöjä ja niiden vaikutuksia koskevien kysymysten suuri määrä ruuhkautti valvontaviranomaisen työtä pahoin loppuvuodesta.

Suunnitelmien ja rakennettavien kohteiden hyväksymis- ja laaduntarkkailuvaiheen valvonnalla vaikutettiin ympäristönsuojelu- ja muiden rakenteiden laatuun ja tulevaisuuden ympäristöriskien hallintaan.

Lupaviranomaisille annettavien lausuntojen ja lupaviranomaisten kanssa käytävien neuvottelujen avulla toiminnanharjoittajien ympäristönsuojeluratkaisuihin ja luontoarvojen säilymiseen vaikutettiin ennakkoiden.

Valvonnassa ja yhteydenpidossa toiminnanharjoittajien kanssa pyrittiin yhä enemmän painottamaan ennakoivaa riskien hallintaa. Neuvonnalla ja asiantuntija-avulla kuntien ympäristöviranhaltijoille vaikutettiin myös kuntien valvontatoimien edistämiseen. Kuntaviranomaisille järjestettiin yksi yh-teinen koulutus- ja neuvottelutilaisuus.

10. Johdon arvio valvonnan toteutumisesta vuonna 2012

Kainuun ELY-keskuksen valvontavuotta leimasi vahvasti Talvivaaran kaivoksen ja metallitehtaan ympäristöasioista käyty keskustelu. Alkuvuodesta julkista huomiota saivat rikkivetypäästöt ja lintukuolemat, loppuvuodesta kipsisakka-altaan vuoto ja sen aiheuttamat päästöt alapuolisiin vesiin. Kainuun ELY-keskus joutui työskentelemään viranomaistehtävässään poikkeuksellisen suuren julkisen mielenkiinnon kohteena saaden osakseen myös kritiikkiä. Yleisön aktiivisuus ja median tiedonjano yltyivät ajoittain sellaisiin mittasuhteisiin, ettei ELY-keskus kyennyt vastaamaan kohtuullisessa ajassa kaikkiin sille esitettyihin kysymyksiin.

Yhteistyö Talvivaaran kaivoksen valvonnassa, ympäristövahinkojen torjunnassa, päästöjen vaikutusten seurannassa ja viestinnässä oli tiivistä muiden viranomaisten kanssa. Kainuun ELY-keskus sai tarvitsemaansa resurssiapua akuutissa kipsisakka-altaan vuototilanteessa Pohjois-Karjalan ja Lapin ELY-keskuksilta sekä lisämäärärahan ympäristöministeriöltä valvonnasta ja seurannasta aiheutuneisiin ylimääräisiin kuluihin.

Talvivaara Sotkamo Oy:n valvontaan resursoitiin nettotyöajalla mitattuna runsaan yhden henkilötyövuoden työpanos. Tarkastuskäyntejä kaivosalueelle tehtiin 35 kpl ja kirjausmerkintöjä asianhallintajärjestelmään kertyi 356 kpl patoturvallisuusasiat mukaan lukien.

Poikkeuksellisen sateinen vuosi tuotti ongelmia muillakin toimialoilla. Myös turpeen tuottajat, kaatopaikanpitäjät ja järvien säännöstelijät joutuivat vaikeuksiin ylimääräisten vesien kanssa ja lupamääräyksiä rikottiin. Näistä ei kuitenkaan aiheutunut merkittäviä vahinkoja tai muita ympäristöhaittoja, lukuun ottamatta Oulujärven rannoilla ilmenneitä rantakiinteistöjen vaurioita.

Kuluntalahden öljyvaraston vuotovahingon torjunta- ja jälkihoitotoissa onnistuttiin hyvin eri viranomaistahojen ja toiminnanharjoittajan ripeiden toimien sekä toimivan yhteistyön ansiosta. Öljypäästön vaikutukset ympäristöön saatiin rajatuksi vuotopaikan lähialueelle, eikä öljyä päässyt leviämään Oulujärveen. Valvonta, seuranta ja kunnostustoimet jatkuvat tälläkin kohteella.

Jätehuoltosektorilla on saavutettu valvonnan ja erilaisten tukitoimien avulla aikaan myönteistä kehitystä, joka näkyy sekä yhdyskunta- että teollisen toiminnan jätteiden hyötykäyttöasteen merkittävässä paranemisena.